

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આરક્ષિત કર્યું : ૦૪/૦૪/૨૦૨૫

જાહેર કર્યું : ૨૧/૦૪/૨૦૨૫

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૬૦૩/૨૦૨૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ મૌલિક જે. શેલત

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.
	હા.	

=====

ચુનીલાલ નાનજીભાઈ

વિરુદ્ધ

મૃત બાપુસિંહ રામસંગભાઈ જાદવ ના કચદેસર ના વારસદારો અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી: વી.એમ.પી. લીગલ (૭૨૧૦)

સામવાળા(ઓ) નં. ૭.૧, ૭.૨ તરફથી: મૃત જનાર પક્ષકાર

સામવાળા(ઓ) નં. ૩, ૫ તરફથી: રદ કરેલ

સામવાળા(ઓ) નં. ૭.૧.૧, ૭.૧.૨, ૭.૧.૩, ૭.૧.૪, ૭.૨.૧, ૭.૨.૨,
૭.૨.૩, ૭.૨.૪, ૭.૨.૫, ૭.૩, ૭.૪, ૮.૧, ૮.૨, ૮.૩, ૮.૪ તરફથી: શ્રી
રાધીન પી. રાવલ (૫૦૧૩)

સામવાળા(ઓ) નં. ૧.૧, ૧.૨, ૧.૩, ૧.૪, ૧.૫ તરફથી: સુશ્રી એશા એસ.
ભાવસાર (૧૨૧૧૬)

સામવાળા(ઓ) નં. ૬ તરફથી: નોટિસ બજી ગઈ છે

સામવાળા(ઓ) નં. ૨, ૪ તરફથી: ડી.એસ. દ્વારા નોટિસ બજી ગઈ છે

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ મૌલિક જે. શેલત

સી એ વી ચુકાદો

૧. તાત્કાલિક પરત કરી શકાય તેવો નિયમ.વિદ્વાન વકીલ શ્રી રથિન રાવલે હરીફ સામાવાળાઓ વતી નિયમની નોટિસની સેવાને માફ કરી દીધી છે અને વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી ઇશા એસ ભાવસારે સામાવાળા નંબર ૧.૧ થી ૧.૫ વતી નિયમની નોટિસની સેવાને માફ કરી દીધી છે.

૨. બજવણી છતાં, અન્ય સામાવાળાઓ વતી કોઈ હાજર થયું ન હતું.અન્યથા પણ, રિટ અરજીના ચુકાદા માટે અન્ય સામાવાળાઓની હાજરી જરૂરી નથી.

૩. વર્તમાન રિટ અરજી ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી છે જેમાં નીચેની રાહતની માંગ કરવામાં આવી છે:

“એ) ન્યાયમૂર્તિ પ્રમાણપત્રની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ જારી કરી શકે છે અને અગ્રદૂત પરિષ્ઠ સિવિલ જજ, મોરબીદ્વારા નિયમિત સિવિલ સ્ટુટ નંબર ૧૦૫/૨૦૧૭ માં પરિશિષ્ટ-“બી” પર આંક ૧૩૯

ની નીચે પસાર કરેલા આદેશને રદ કરી શકે છે અને સામાવાળા નંબરો ૭.૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલ પરિશિષ્ટ- "એ" પર આંક ૧૩૯ અરજીને બરતરફ કરી શકે છે. ૧ ૭. ૧ સુધી.૪, ૭.૨.૧ ૭. ૨ સુધી પહોંચે છે.૫, ૭.૩ અને ૭.૪ અને મોરબીખાતેની દીવાની અદાલત સમક્ષ સામાવાળા નંબર ૮.૧ થી ૮.૪;

(બી) આ અરજીની સુનાવણી અને આખરી વિરોધ પેઢિંગ હોય ત્યાં સુધી, મેહરબાન નામદાર કોર્ટ પ્રિન્સિપાલ સિનિયર સિવિલ જજ, મોરબી સમક્ષ પેઢિંગ રહેલ રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૧૦૫/૨૦૧૭ની આગળની કાર્યવાહી સ્ટે કરવા મહેરબાની કરશે;

(સી) ઉપરોક્ત અરજી (બી) ની દ્રષ્ટિએ એકપક્ષીય વચગાળાની રાહત આપવામાં આવી શકે છે;

(ડી) સામાવાળા નંબર ૭.૧ સામે ખર્ચનો આદેશ પસાર કરો. ૧ ૭. ૧ સુધી.૪, ૭.૨.૧ ૭. ૨ સુધી પહોંચે છે.૫, ૭.૩ અને ૭.૪ અને સામાવાળા નંબર ૮.૧ થી ૮.૪.

(ઘ) કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં માનનીય અદાલતને યોગ્ય લાગે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત માટે.”

જ. પક્ષકારોને દાવામાં તેમની મૂળ સ્થિતિ અનુસાર શક્ય હોય ત્યાં સુધી સંદર્ભિત કરવામાં આવશે.

પ. સંબંધિત પક્ષો વતી લાંબા સમય સુધી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા.

કેસની ટૂંકી હકીકત.

૬.૦ અહીં અરજદાર નિયમિત સિવિલ દાવો નંબર ૧૦૫/૨૦૧૭ (જૂનો વિશેષ સિવિલ દાવો નંબર ૫૭/૨૦૧૧) નો મૂળ સામાવાળા નંબર ૬ હવે મુખ્ય વરિષ્ઠ સિવિલ જજ, મોરબી સમક્ષ બાકી છે, જે સામાવાળા નંબર ૧.૧ થી ૧.૫ (હવે પછી વાદીઓને સંદર્ભિત) ના પુરોગામી દ્વારા અરજદાર સામે સામાવાળા નંબર ૨ થી ૬ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો છે, જે સામાવાળા નંબર ૧ થી ૫ હોય છે.

૬.૧ મૂળ વાદી સામાવાળા નંબર ૨ થી ૪ નો ભાઈ અને સામાવાળા નંબર ૫ નો સાળો હોય છે.તે વાદીનો કેસ છે કે સામાવાળા નંબર ૨ થી ૫ એ દાવો

મિલકતના સંબંધમાં સામાવાળા નંબર ૧ ની તરફેણમાં ૧૭/૦૬/૨૦૧૦ પર અનધિકૃત રીતે નોંધાયેલ વેચાણ ખતનો અમલ કર્યો છે, જેણે બદલામાં અરજદારની તરફેણમાં ૦૭/૦૩/૨૦૧૧ ના નોંધાયેલ વેચાણ-ખતનો અમલ કર્યો હતો-સામાવાળા નંબર ૬.

૬.૨ મૂળ વાદીને ઉપરોક્ત વેચાણ-દસ્તાવેજ વિશે જાણવા મળ્યું કે તેને ઉપરોક્ત દાવો દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો, અને અન્ય રાહત માંગી હતી. મૂળ વાદી દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન મૃત્યુ પામ્યો હતો, જેના કાનૂની વારસદારોને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા છે.

૬.૩ સામાવાળા નંબર ૭.૧ થી ૮.૪ (અહીં અરજદારોને સંદર્ભિત કર્યા પછી) ના પૂર્વગામીઓ મૂળ વાદી એટલે કે બાપુસિંહ રામસંગભાઈ જાદવના વાસ્તવિક ભાઈ હોવાનું જણાય છે, જેમણે ઉપરોક્ત દાવામાં જોડાવા માટે આંક ૧૩૯ હેઠળ વિવાદિત અરજી દાખલ કરી છે.

૬.૪ વાદીએ વિવાદિત અરજી પર વાંધો ઉઠાવ્યો નથી પરંતુ અરજદાર-સામાવાળા નંબર ૬ એ તેનો વાંધો ઉઠાવ્યો છે.

ક.પ પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે તેના તારીખના ૦૨/૧૨/૨૦૨૨ ના આદેશ દ્વારા અરજીને મંજૂરી આપી છે, જેથી, સામાવાળા નંબર ૭.૧ થી ૮.૪ ને સહ-વાદી તરીકે જોડાવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે, જે વર્તમાન રિટ અરજીમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે.

અરજદાર-સામાવાળા નંબર ૬ ની રજૂઆત

૭.૦ અરજદાર વતી જાણીતા વકીલ શ્રી વિમલ પટેલ રજૂ કરશે કે ટ્રાયલ કોર્ટે ભૂલ કરી છે અને સામાવાળા નંબર ૬ ના વાંધાને કદર કર્યા વિના ખોટી રીતે વિવાદિત અરજીને મંજૂરી આપી છે, જેનાથી કાયદાની ગંભીર ભૂલ થઈ છે.

૭.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આગળ રજૂઆત કરશે કે અરજદારોને લાંબા સમયથી મુકદ્દમાની પેન્ડન્સી વિશે યોગ્ય જાણકારી છે, જેની પુષ્ટિ મહેસૂલ સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના ખાલી વાંચનથી થઈ શકે છે, જેમાં અરજદારોએ સામાવાળા નંબર ૧ અને ૬ ની તરફેણમાં રૂપાંતરિત મહેસૂલ એન્ટ્રીઓ પર સવાલ ઉઠાવ્યા છે, જે તારીખ ૧૭/૦૬/૨૦૧૦ ના નોંધાયેલા વેચાણ ડીડ અને ત્યારબાદ અરજદારની તરફેણમાં વેચાણ ડીડના અમલને કારણે અને મહેસૂલ સત્તામંડળોએ વિવાદિત અરજી દાખલ કરી તે પહેલાં હારી ગયા હતા, જેને નકારી કાઢવી જોઈતી હતી.

૭.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આગળ રજૂઆત કરશે કે અરજદારે તેમની જાણની તારીખથી નિર્ધારિત સમયની અંદર મૂળ વાદીની જેમ પ્રશ્નમાં વેચાણ પત્રોને પડકાર્યો ન હોય, તો દાવો તેમના માટે સમય અવરોધિત કરે છે, જેથી તેમને દાવામાં સહ-વાદી તરીકે જોડાવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.

૭.૩ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આગળ રજૂઆત કરશે કે વિવાદિત અરજીને મંજૂરી આપતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટે મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૨૧ની હકીકતની સંપૂર્ણ દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી છે.તે રજૂઆત કરશે કે જ્યારે અરજદારોના દાવા/પડકારને ભૂતપૂર્વ સમય પ્રતિબંધિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેમની અરજીને નકારી કાઢવાની જરૂર છે.

૭.૪ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આગળ રજૂઆત કરશે કે જોકે દાવામાં કરવામાં આવેલી મુખ્ય વિનંતીમાં પ્રશ્નમાં વેચાણ કાર્યોને પડકારવામાં આવ્યા છે પરંતુ પરિણામી પ્રાર્થનાઓ મૂળ વાદીના વારસાના અધિકારની ઘોષણા કરશે અને સામાવાળાઓ પાસેથી તેનો હિસ્સો માંગશે, અન્ય લોકો પાસેથી નહીં.હવે, જો અરજદારો જોડાવાના હોય, જેમણે અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદાના સમયગાળાની અંદર વેચાણ ખત પર સવાલ ઉઠાવ્યો નથી, તો તેઓ દાવો કરવા

અને તેમની તરફેણમાં આવી પરિણામી રાહત મેળવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં કારણ કે તે સમય પ્રતિબંધિત છે.

૭.૫ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આગળ રજૂઆત કરશે કે મૂળ વાદીની મુખ્ય વિનંતી સ્વીકારવામાં આવશે તે સ્વીકાર્યા વિના પણ, મૂળ વાદીના હિસ્સાની હદ સુધી, વેચાણ-દસ્તાવેજમાં ખલેલ પહોંચાડવામાં આવશે અને તે હદ સુધી માત્ર મૂળ વાદી-તેના અનુગામીઓ દાવાની મિલકતમાં હિસ્સો મેળવવાનો હકદાર રહેશે પરંતુ વાદીના અન્ય ભાઈઓ કે જેમણે પ્રશ્નમાં વેચાણ-દસ્તાવેજો પર સવાલ ન ઉઠાવ્યો હોય તેઓ તેમના હિસ્સાને મેળવવાનો હકદાર નહીં હોય કારણ કે સમયસર વેચાણ-દસ્તાવેજો પર સવાલ ઉઠાવવામાં નહીં આવે.

૭.૬ તેમની દલીલને સમર્થન આપવા માટે, અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ નીચેના નિર્ણયોનો સંદર્ભ લેશે અને તેના પર આધાર રાખશે:—

(૧) રામપ્રસાદ દગાદુરમ વિરુદ્ધ વિજયકુમાર મોતીલાલ હીરાખાનવાલા અને અન્ય લોકોએ એ આઈ આર ૧૯૬૭ એસ સી ૨૭૮ માં અહેવાલ આપ્યો હતો (પેરા-૪,૭,૧૫,૧૭ અને ૧૭ પર આધાર રાખ્યો હતો) ૧૯)

(૨) એન. વી. શ્રીનિવાસ મૂર્તિ અને અન્યો વિરુદ્ધ પ્રસ્તાવિત જીવંત વારસદારો દ્વારા મરિયમ્મા (મૃત) અને અન્યોએ (૨૦૦૫) ૫ એસસીસી ૫૪૮ (પેરા-૮,૯,૧૨ અને ૧૪ પર આધારિત) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

(૩) તુલેબહાદુર મહાવીર પ્રસાદ દાયકાથી.વારસદારો વિરુદ્ધ દિનેશભાઈ શિવલાલ પટેલ દ્વારા ૨૦૧૪માં અહેવાલ (૦) એ આઈ જે ઈ એલ-એચ સી ૨૩૧૫૯૨ (પેરા-૧૩ પર આધાર રાખ્યો હતો અને ૧૪)

(૪) લાઈફ ઇન્શ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ સંજીવ બિલ્ડર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્યોએ (૨૦૧૮) ૧૧ એસસીસી ૭૨૨ (પેરા-૧૧ પર આધારિત) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

(૫) જગજીવનભાઈ લક્ષ્મીભાઈની પુત્રી અને કનૈયાલા મોરાર્ડાસની વિધવા મંજુલાબેન વિરુદ્ધ મુકેશ પટેલનાં પત્ની અને મનસુખભાઈ જગજીવનભાઈની પુત્રી કાક્ષાબેનએ ૨૦૧૮માં અહેવાલ આપ્યો હતો (૦) એ આઈ જે ઈ એલ-એચ સી ૨૪૧૪૫૫ (પેરા-૨૧ પર આધાર રાખ્યો હતો અને ૨૨)

૭.૭ અરજદાર વતી જાણીતા વકીલ શ્રી પટેલ આ અદાલતને વર્તમાન રિટ અરજીને મંજૂરી આપવા વિનંતી કરશે.

રજૂઆત સામાવાળાઓ-અરજદારો

૮.૦ સામાવાળાઓ માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી રથિન રાવલે-અરજદારોએ વર્તમાન રિટ અરજી પર સખત વાંધો ઉઠાવ્યો છે અને આ અદાલતને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળની તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે વર્તમાન રિટ અરજીને ધ્યાનમાં ન લેવાની વિનંતી કરી છે.

૮.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ આગળ રજૂઆત કરશે કે અરજદારોના પુરોગામી મૂળ વાદીના વાસ્તવિક ભાઈઓ હોય છે, જેમણે મૂળ સામાવાળા નંબરો ૨ થી ૫ દ્વારા સામાવાળા નંબરો ૧ અને ૬ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ-દસ્તાવેજ પર સવાલ ઉઠાવ્યો છે કે સામાવાળા નંબરો ૨ થી ૫ દાવાની મિલકતનો સંપૂર્ણ માલિક નથી અને પ્રશ્નમાં વેચાણ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકવાનો કોઈ અધિકાર નથી, તો પછી, અરજદારો દાવાની મિલકતના સહ-માલિકોમાંથી એક છે અને તેથી તેઓ જરૂરી અને યોગ્ય પક્ષ છે, દાવામાં જોડાવાની જરૂર છે.

૮.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ આગળ રજૂઆત કરશે કે સી. પી. સી. ના આદેશ ૧ નિયમ ૧૦ (૨) અનુસાર, કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે પક્ષકારને વાદી અથવા સામાવાળા તરીકે ઉમેરી શકાય છે, જેથી વિવાદિત અરજીનો ચુકાદો

આપતી વખતે મર્યાદાના પ્રશ્નની નોંધ લેવાની જરૂર નથી.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે વિવાદિત અરજીના ચુકાદાનો અવકાશ અને વ્યાપ એ અરજદારો પર નિર્ભર રહેશે કે જેઓ જોડાવા ઈચ્છે છે અને અથવા યોગ્ય પક્ષ છે કે નહીં અને તેનાથી આગળ નહીં.

૮.૩ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે તે નિર્વિવાદ હકીકત છે કે અરજદારોના પુરોગામી મૂળ વાદીના સાચા ભાઈ છે, જેમને દાવાની મિલકતમાં રસ છે, જો કે શરૂઆતમાં સામાવાળા નંબર ૧ અને ૬ ની તરફેણમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવેલી મહેસૂલ એન્ટ્રીઓ માત્ર જરૂરી જ નથી પરંતુ દાવામાં યોગ્ય પક્ષકાર છે, તેથી ટ્રાયલ કોર્ટે વિવાદિત અરજીને યોગ્ય રીતે મંજૂરી આપી છે.

૮.૪ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ આગળ રજૂઆત કરશે કે સંબંધિત સમયે, સામાવાળા નંબર ૬ એ દલીલ કરીને દાવો પર વાંધો ઉઠાવ્યો છે કે તમામ જરૂરી પક્ષો દાવામાં જોડાયા નથી અને એકવાર અરજદારો કે જેમણે વિવાદિત અરજી દાખલ કરી છે જેનો વાદીઓ દ્વારા વાંધો નથી, પછીથી, અરજદાર વિવાદિત અરજી પર વાંધો ઉઠાવી શકશે નહીં.તે રજૂ કરશે કે વાદી ડોમીનસ લિટિસ છે અને દાવામાં સહ-વાદી તરીકે અરજદારોને જોડવા સામે વાંધો ન ઉઠાવતા, સામાવાળા નંબર ૬ ને તેનો વિરોધ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૮.૫ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ આગળ રજૂઆત કરશે કે વર્તમાન અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, વાદીએ તેના મૌખિક પુરાવા રજૂ કર્યા છે, જેની સામાવાળાઓ દ્વારા ઉલટ તપાસ કરવામાં આવી છે, પરંતુ આશ્ચર્યજનક રીતે સામાવાળાઓએ ટ્રાયલ કોર્ટને વિનંતી કરી છે કે તેઓ અરજદારોને તેમનું વલણ સ્પષ્ટ કરવા માટે બોલાવે કે શું અરજદારો વાદીની ઉલટ તપાસ કરવા ઈચ્છે છે કે કેમ, તે હકીકત હોવા છતાં કે આ અદાલતે તેના તારીખના ૨૩/૦૨/૨૦૨૩ ના આદેશ દ્વારા દાવામાં જોડાવાના વિવાદિત આદેશ પર સ્ટે મૂક્યો છે.તેથી, તેઓ રજૂઆત કરશે કે હવે, અરજદાર દાવાની કાર્યવાહીમાં અરજદારોની હાજરી સામે વાંધો ઉઠાવી શકે નહીં.તે રજૂ કરશે કે સામાવાળા નંબર ૬ મંજૂરી આપી શકે નહીં અને નકારી શકે નહીં.

૮.૬ વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ આગળ રજૂઆત કરશે કે સુનાવણી શરૂ થઈ ગઈ છે અને તે સામાવાળા નંબર ૬ ના પુરાવા સુધી પહોંચી ગઈ છે, વર્તમાન રિટ અરજીમાં સામાવાળા નંબર ૬ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય છે અને સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી નિર્ણય લઈ શકાય છે.તેથી, વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ વધુ આદરપૂર્વક રજૂઆત કરશે કે કાયદાની ભૂલ છે તે સ્વીકાર્યા વિના, વિવાદિત આદેશ પસાર કરતી વખતે, જે કાયદાની સ્થાયી કાનૂની સ્થિતિ

અનુસાર હજુ પણ કંઈ નથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલત દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી.

૮.૭ તેમની દલીલને સમર્થન આપવા માટે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલ **૨૦૨૨ (૦) એ આઈ જે ઈ એલ-એચ સી ૨૪૩૭૮૭** માં અહેવાલિત **નરેન્દ્રભાઈ દલસુખભાઈ પરમાર વિરુદ્ધ વૈશાલીબેન નરેન્દ્રભાઈ પરમાર**ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેશે અને તેના પર આધાર રાખશે.(પેરા-૫.૨ અને ૫.૪ પર આધાર રાખ્યો હતો)

૯. સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા કોઈપણ વિદ્વાન વકીલો દ્વારા અન્ય કોઈ અને આગળની રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

વિશ્લેષણ

૧૦. આ બાબતમાં સામેલ મુદ્દા પર વાત કરતા પહેલા, હું મારી જાતને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલતના ઉપલબ્ધ અવકાશ અને શક્તિની યાદ અપાવું છું, જેની ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના બે નિર્ણયોમાં સંક્ષિપ્તમાં ચર્ચા કરવામાં આવી છે. **૨૦૧૩ (૯) એસ. સી. સી. ૩૭૪** માં નોંધાયેલા **સમીર સુરેશ ગુપ્તા ટી. આર.**

પી. એ. હોલ્ડર વિરુદ્ધ રાહુલ કુમાર અગ્રવાલના કેસમાં પ્રથમ, ઉપરોક્ત ચુકાદાનું સંબંધિત નિરીક્ષણ નીચે મુજબ છે:—

“[૬] અમારા મતે, સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે વિવાદિત આદેશને રદબાતલ કરી શકાય તેવું છે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓની અવગણના કરી હતી. સૂર્ય દેવ રાય વિરુદ્ધ રામ ચંદર રાય અને અન્ય, ૨૦૦૩ ૬ એસ. સી. સી. ૬૭૫ કેસમાં આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે તે કલમ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટેના પરિમાણો પર વિચાર કર્યો હતો. આ મુદ્દાના વિવિધ પાસાઓ પર વિચાર કર્યા પછી, બંને ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે નીચેના સિદ્ધાંતો બહાર પાડ્યા હતા:

(૧) સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫મા ૦૧-૦૭-૨૦૦૨ થી અમલમાં આવતા ૧૯૯૯ના અધિનિયમ નંબર ૪૬ દ્વારા કરાયેલો સુધારો બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રને કોઈપણ રીતે અસર કરી શકતો નથી અને અસર કરતો નથી.

(૨) ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ગૌણ અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વચગાળાના આદેશો, જેની સામે ૧૯૯૯ના સિવિલ પ્રોસિજર એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ નંબર ૪૬ દ્વારા પુનરાવર્તનના ઉપાયને બાકાત રાખવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં તેને પડકારવા માટે ખુલા છે અને તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના પ્રમાણપત્ર અને નિરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રને આધિન રહેશે.

(૩) બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્ર અધિકારક્ષેત્રની સંપૂર્ણ ભૂલોને સુધારવા માટે જારી કરવામાં આવે છે, જેનો અર્થ એ થાય છે કે જ્યારે કોઈ ગૌણ અદાલતે (૧) અધિકારક્ષેત્ર વિના-અધિકારક્ષેત્ર અસ્તિત્વમાં ન હોય ત્યાં અધિકારક્ષેત્ર ધારીને, અથવા (૨) તેના અધિકારક્ષેત્રથી વધુ-અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓને ઓળંગીને અથવા ઓળંગીને, અથવા (૩) કાયદા અથવા પ્રક્રિયાના નિયમોની ખુલ્લેઆમ અવગણના કરીને અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને કામ કરીને જ્યાં કોઈ પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ નથી, અને તેથી ન્યાયની નિષ્ફળતા થાય છે.

(૪) બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ગૌણ અદાલતોને તેમના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદામાં રાખવા માટે કરવામાં આવે છે. જ્યારે ગૌણ અદાલતે એવું અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કર્યું હોય કે જે

તેની પાસે ન હોય અથવા જે અધિકારક્ષેત્ર તેની પાસે છે તેનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હોય અથવા ઉપલબ્ધ હોવા છતાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ અદાલત દ્વારા કાયદા દ્વારા મંજૂરી ન હોય તેવી રીતે કરવામાં આવી રહ્યો હોય અને ન્યાયની નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય થયો હોય, ત્યારે ઉચ્ચ અદાલત તેના નિરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે પગલું ભરી શકે છે.

(૫) તે પ્રમાણપત્રની રિટ હોય કે સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રની ક્વાયટ, જ્યાં સુધી નીચેની જરૂરિયાતો પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી માત્ર હકીકત અથવા કાયદાની ભૂલોને સુધારવા માટે કોઈ ઉપલબ્ધ નથી:(૧) કાર્યવાહીની સામે ભૂલ સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ છે જેમ કે જ્યારે તે સ્પષ્ટ અજ્ઞાનતા અથવા કાયદાની જોગવાઈઓની સંપૂર્ણ અવગણના પર આધારિત હોય અને (૨) તેના કારણે ગંભીર અન્યાય અથવા ન્યાયની ઘોર નિષ્ફળતા થઈ હોય.

(૬) પેટન્ટ ભૂલ એ એક ભૂલ છે જે સ્વયં-સ્પષ્ટ છે, તેનો અર્થ એ છે કે જે કોઈપણ લાંબી અથવા જટિલ દલીલ અથવા તર્કની લાંબી પ્રક્રિયામાં સામેલ થયા વિના સમજી શકાય છે અથવા પ્રદર્શિત કરી શકાય છે. જ્યાં બે તારણો વ્યાજબી રીતે શક્ય હોય અને ગોંડા અદાલતે એક મત લેવાનું પસંદ કર્યું હોય, ત્યાં ભૂલને કુલ અથવા પેટન્ટ ન કહી શકાય.

(૭) પ્રમાણપત્રની રિટ અને સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્ર જારી કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ સાવચેતીપૂર્વક અને માત્ર યોગ્ય કિસ્સાઓમાં જ થવો જોઈએ જ્યાં હાઈકોર્ટની ન્યાયિક અંતરાત્મા તેને ન્યાયની ઘોર નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય ન થાય તે માટે કાર્યવાહી કરવા માટે આદેશ આપે છે. જ્યારે ઉપલી અદાલતમાં કોઈ પણ દાવો અથવા કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન ઉપરોક્ત બે અધિકારક્ષેત્રોમાંથી કોઈપણનો ઉપયોગ કરવાની માંગ કરવામાં આવે ત્યારે કાળજી, સાવધાની અને સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે અને સુધારણા માટે બોલાવવામાં આવેલી ભૂલ હજુ પણ સુધારવામાં સક્ષમ છે અને તેની સામે અપીલ અથવા પુનરાવર્તનમાં કાર્યવાહીના સમાપન પર અને હાઈકોર્ટના પ્રમાણપત્ર અથવા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અરજીને મનોરંજન કરવું એ દાવો અથવા કાર્યવાહીના સરળ પ્રવાહ અને/અથવા વહેલી નિકાલમાં અવરોધ ઊભો કરશે. ઉચ્ચ અદાલત જ્યાં ભૂલ હોય ત્યાં દરમિયાનગીરી કરવા માટે વલણ અનુભવી શકે છે, જેમ કે, જો તે જ ક્ષણે તેને સુધારવામાં ન આવે તો, તે પછીના તબક્કે સુધારણા કરવામાં અસમર્થ બની શકે છે અને દરમિયાનગીરી કરવાનો ઈનકાર ન્યાયના ઉપહાસમાં પરિણમશે અથવા જ્યાં આવા ઈનકારનું પરિણામ હશે.

(૮) પ્રમાણપત્ર અથવા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ ન્યાયાલય પોતાની જાતને અપીલની અદાલતમાં છુપાવશે નહીં

અને પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા અથવા મૂલ્યાંકન અથવા તારણો કાઢવામાં ભૂલો સુધારવામાં અથવા માત્ર ઔપચારિક અથવા તકનીકી પાત્રની ભૂલોને સુધારવામાં સામેલ થશે નહીં.

(૯) વ્યવહારમાં, પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટેના પરિમાણો અને સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટેના પરિમાણો લગભગ સમાન છે અને અંગ્રેજી અદાલતોથી વિપરીત ભારતમાં ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા અધિકારક્ષેત્રની પહોળાઈએ બંને અધિકારક્ષેત્રો વચ્ચેના તફાવતને લગભગ નાબૂદ કરી દીધો છે. પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત ગૌણ અદાલતોના અધિનિયમ, આદેશ અથવા કાર્યવાહીને રદ કરી શકે છે અથવા રદ કરી શકે છે પરંતુ તેના સ્થાને તેના પોતાના નિર્ણયને બદલી શકતી નથી. સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત માત્ર યોગ્ય નિર્દેશો જ ન આપી શકે જેથી તે ગૌણ અદાલતને તે પછી અથવા નવેસરથી કેવી રીતે કાર્ય કરશે અથવા આગળ વધશે તે અંગે માર્ગદર્શન આપી શકે, ઉચ્ચ અદાલત યોગ્ય કિસ્સાઓમાં પોતે જ ગૌણ અદાલતના આદેશને રદ કરવા અથવા બદલવામાં આદેશ આપી શકે છે, જે કોર્ટે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં આપવો જોઈતો હતો.

૭. શાલિની શ્યામ શેટ્ટી વિરુદ્ધ રાજેન્દ્ર શંકર પાટીલ [(૨૦૧૦) ૮ એસ. સી. સી. ૩૨૯ માં અન્ય બેન્ચ દ્વારા આ જ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો:(૨૦૧૦) ૩ એસ સી સી (સી આઈ વી) ૩૩૮], અને તે યોજાયો હતો:(એસ સી સી પીપી. ૩૪૭-૪૯, પેરા ૪૯)

“(અ) બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજી કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીથી અલગ છે.આ બે કલમો હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગની રીત પણ અલગ છે.

(બી) કોઈ પણ સંજોગોમાં, કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીને રિટ પિટિશન ન કહી શકાય.ઉચ્ચ અદાલતોને રિટ અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરવાનો ઇતિહાસ અનુરૂપે ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતોને અધીક્ષણની સત્તા પ્રદાન કરવાના ઇતિહાસથી નોંધપાત્ર રીતે અલગ છે અને તેની ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

(સી) ઉચ્ચ અદાલતો, બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની દેખરેખની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને, તેના કરતા નીચલા ટ્રિબ્યુનલ્સ અથવા અદાલતોના આદેશોમાં દખલ કરી શકતી નથી.ન તો તે, આ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, તેને ગૌણ અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલના આદેશો પર અપીલની અદાલત તરીકે કામ કરી શકે છે.એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં

નિવારણની વૈકલ્પિક વૈધાનિક પદ્ધતિ પૂરી પાડવામાં આવી છે, તે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આ સત્તાના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ તરીકે પણ કામ કરશે.

(ડી) ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા તેમની દેખરેખની સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં દખલગીરીના પરિમાણો આ અદાલત દ્વારા વારંવાર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. આ સંબંધમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયને વરયામ સિંહ [વરયામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૪ એસ. સી. ૨૧૫] કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન આપવું જોઈએ અને વરયામ સિંહ [વરયામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૪ એસ. સી. ૨૧૫] ના સિદ્ધાંતોને અનુગામી બંધારણીય બેંચો અને આ અદાલતના અન્ય વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા વારંવાર અનુસરવામાં આવ્યા છે.

(ઈ) વરયામ સિંહ [વરયામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૪ એસ. સી. ૨૧૫] ના ગુણોત્તર અનુસાર, અનુગામી કેસોમાં, ઉચ્ચ ન્યાયાલય તેના અધીક્ષણના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ટ્રિબ્યુનલ અને અદાલતોને 'તેમના અધિકારની મર્યાદામાં' રાખવા માટે જ કામ કરી શકે છે.

(એફ) એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે કે આવા ન્યાયાધીશો અને અદાલતો તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરીને કાયદાનું પાલન કરે છે.

(જી) (ઇ) અને (એફ) માં દર્શાવેલી પરિસ્થિતિઓ ઉપરાંત, ઉચ્ચ ન્યાયાલય તેની દેખરેખની સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં દખલ કરી શકે છે જ્યારે તેના ગૌણ ન્યાયાધીશો અને અદાલતોના આદેશોમાં પેટન્ટ વિકૃતિ થઈ હોય અથવા જ્યાં ન્યાયની ઘોર અને પ્રચંડ નિષ્ફળતા અથવા કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હોય.

(એચ) તેની અધીક્ષણની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત માત્ર કાયદા અથવા હકીકતની ભૂલોને સુધારવામાં દખલ કરી શકતી નથી અથવા માત્ર એટલા માટે કે તેના ગૌણ ન્યાયાધીશો અથવા અદાલતો દ્વારા લેવામાં આવેલ દ્રષ્ટિકોણ સિવાય અન્ય દ્રષ્ટિકોણ સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ખૂબ જ સાવચેતીપૂર્વક થવો જોઈએ.

(આઈ) કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની દેખરેખની સત્તાને કોઈ પણ કાયદા દ્વારા ઘટાડી શકાતી નથી. એલ. ચંદ્ર કુમાર વિરુદ્ધ ભારત સરકાર [(૧૯૯૭) ૩ એસ. સી. સી. ૨૬૧ માં આ અદાલતની

બંધારણીય ખંડપીઠે તેને બંધારણના મૂળભૂત માળખાનો એક ભાગ જાહેર કર્યો છે:૧૯૯૭ એસ સી સી (એલ & એસ) ૫૭૭] અને તેથી બંધારણીય સુધારા દ્વારા સંક્ષિપ્તકરણ પણ ખૂબ જ શંકાસ્પદ છે.

(જે) એ વાત સાચી હોઈ શકે છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૯૯ દ્વારા સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫ જેવી સંબંધિત જોગવાઈનો વૈધાનિક સુધારો આર્ટિકલ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાના દાયરામાં ઘટાડો કરતું નથી અને ન કરી શકે.તે જ સમયે, એ યાદ રાખવું જોઈએ કે આવા વૈધાનિક સુધારા કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધીક્ષણના અધિકારક્ષેત્રને અનુરૂપ રીતે વિસ્તૃત કરતા નથી.

(કે) સત્તા વિવેકાધીન છે અને તેનો ઉપયોગ ન્યાયી સિદ્ધાંત પર થવો જોઈએ.યોગ્ય કિસ્સામાં, સત્તાનો ઉપયોગ સ્વયંપ્રેરિત રીતે કરી શકાય છે.

(એલ) કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની વ્યાપક અને નિરંકુશ શક્તિની યોગ્ય પ્રશંસા પર, તે સ્પષ્ટ કરે છે કે આ લેખનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના પ્રદેશમાં ન્યાયના વહીવટ પર કડક વહીવટી અને ન્યાયિક નિયંત્રણ રાખવાનો છે.

(એમ) વહીવટી અને ન્યાયિક એમ બન્ને રીતે દેખરેખનો ઉદ્દેશ ન્યાયની તંત્રની કાર્યક્ષમતા, સરળતા અને સુવ્યવસ્થિત કામગીરી એવી રીતે જાળવી રાખવાનો છે કે જેથી તેની કોઈ બદનામી ન થાય. આ અનુચ્છેદ હેઠળ હસ્તક્ષેપની સત્તાને ઓછામાં ઓછી રાખવી જોઈએ જેથી ન્યાયનું ચક્ર અટકી ન જાય અને ન્યાયનો સ્ત્રોત શુદ્ધ અને અપ્રદૂષિત રહે જેથી ઉચ્ચ ન્યાયાલયને આધીન ન્યાયાધીશો અને અદાલતોની કામગીરીમાં લોકોનો વિશ્વાસ જળવાઈ રહે.

(એન) આ અનામત અને ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની અસાધારણ શક્તિનો ઉપયોગ માત્ર વ્યક્તિગત કેસોમાં રાહત આપવા માટે થવો જોઈએ નહીં, પરંતુ વ્યાપક જાહેર હિતમાં ન્યાયના વહીવટમાં લોકોનો વિશ્વાસ વધારવા માટે નિર્દેશિત થવો જોઈએ, જ્યારે કલમ ૨૨૬ વ્યક્તિગત ફરિયાદના રક્ષણ માટે છે. તેથી, કલમ ૨૨૭ હેઠળની સત્તા નિરંકુશ હોઈ શકે છે પરંતુ તેની કપાયત ઉપર દર્શાવેલ ઉચ્ચ સ્તરની ન્યાયિક શિસ્તને આધિન છે.

(ઓ) આ શક્તિનો અયોગ્ય અને વારંવાર ઉપયોગ કરવાથી પ્રતિકૂળ અસર થશે અને તેની શક્તિ અને જીવંતતાની આ અસાધારણ શક્તિ દૂર થઈ જશે."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૦.૧ ગાર્મેન્ટ ક્રાફ્ટ વિરુદ્ધ પ્રકાશ ચંદ ગોયલના કેસમાં બીજો નિર્ણય (૨૦૨૨) ૪ એસ. સી. સી. ૧૮૧ માં નોંધવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:—

“૧૫. પક્ષકારોના વકીલને સાંભળ્યા પછી, અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે વિવાદિત આદેશ [પ્રકાશ ચંદ ગોયલ].ગાર્મેન્ટ ક્રાફ્ટ, ૨૦૧૮ એસ. સી. સી. ઓનલાઇન ડેલ ૧૧૮૪૩] કાયદાની વિરુદ્ધ છે અને તેને ઘણા કારણોસર ટકાવી શકાતું નથી, પરંતુ મુખ્યત્વે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્રમાંથી વિચલન માટે છે.સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી ઉચ્ચ અદાલત પડકાર હેઠળનો નિર્ણય જેના પર આધારિત છે તે પુરાવા અથવા તથ્યોની પુનઃમૂલ્યાંકન, પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે પ્રથમ અપીલની અદાલત તરીકે કાર્ય કરતી નથી.જ્યારે અંતિમ તારણ વાજબી છે અથવા તેને સમર્થન આપી શકાય છે ત્યારે સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્ર એ હકીકતની દરેક ભૂલ અથવા તો કાનૂની ખામીને સુધારવાનું નથી.ઉચ્ચ અદાલતે હકીકતો અને નિષ્કર્ષ પર પોતાના નિર્ણયને નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયમાં બદલવાનો નથી.[સેલિના કોએલ્હો પેરેરા વિરુદ્ધ ઉલ્હાસ મહાબલેશ્વર ખોલકર, (૨૦૧૦) ૧ એસસીસી ૨૧૭: (૨૦૧૦) ૧ એસ. સી. સી. (સી. આઈ. વી.) ૬૮] આ અધિકારક્ષેત્ર

સુધારાત્મક અધિકારક્ષેત્રના સ્વરૂપમાં છે, જે ફરજમાં ગંભીર અવગણના અથવા ખુલ્લેઆમ દુરુપયોગ, કાયદા અથવા ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.કલમ ૨૨૭ હેઠળની શક્તિનો ઉપયોગ યોગ્ય કેસોમાં સાવચેતીપૂર્વક કરવામાં આવે છે, જેમ કે જ્યારે વાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પુરાવા ન હોય અથવા તારણ એટલું વિફળ હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ એવા નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે કે જેના પર કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ આવી ગયું હોય.તે સ્વયંસિદ્ધ છે કે ન્યાયની કસુવાવડ ન થાય તેની ખાતરી કરવા માટે આવી વિવેકાધીન રાહતનો ઉપયોગ કરવો આવશ્યક છે.

૧૬. કલમ ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના અવકાશને સમજાવતા, એસ્ટ્રાલા રબર વિરુદ્ધ દાસ એસ્ટેટ (પી) લિમિટેડ [એસ્ટ્રાલા રબર વિરુદ્ધ દાસ એસ્ટેટ (પી) લિમિટેડ, (૨૦૦૧) ૮ એસસીસી ૯૭] માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે:(એસ સી સી પીપી. ૧૦૧-૧૦૨, પેરા ૬)

“૬. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા સત્તા અને અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગનો વ્યાપ અને વ્યાપ આ અદાલતના સંખ્યાબંધ નિર્ણયોમાં તપાસવામાં આવે છે અને સમજાવવામાં આવે છે.આ અનુચ્છેદ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ફરજ સામેલ છે કે તે નીચલી અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલ્સને તેમની સત્તાની

મર્યાદામાં રાખે અને તે જુએ કે તેઓ તેમની પાસેથી અપેક્ષિત અથવા જરૂરી ફરજ કાનૂની રીતે કરે છે. ઉચ્ચ અદાલત પાસે ગૌણ અદાલતો અથવા ટ્રિબ્યુનલ્સના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદામાં લેવામાં આવેલી તમામ પ્રકારની મુશ્કેલીઓ અથવા ખોટા નિર્ણયોને સુધારવાનો કોઈ અમર્યાદિત વિશેષાધિકાર નથી. આ સત્તાનો ઉપયોગ કરવો અને અદાલતો અથવા ટ્રિબ્યુનલ્સના આદેશોમાં દખલ કરવી એ ફરજમાં ગંભીર બેદરકારી અને કાયદા અથવા ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ખુલ્લું ઉલ્લંઘનના કેસો સુધી મર્યાદિત છે, જ્યાં જો ઉચ્ચ અદાલત દખલ નહીં કરે, તો ગંભીર અન્યાયને સુધારવામાં આવતો નથી. તે પણ સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે આ કલમ હેઠળ કામ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત અપીલ અદાલત તરીકેની તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકતી નથી અથવા ભૂલને સુધારવા માટે ગૌણ અદાલતના સ્થાને તેના પોતાના ચુકાદાને બદલી શકતી નથી, જે રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ નથી. ઉચ્ચ અદાલત નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલના તથ્યોના તારણોને બાજુ પર મૂકી શકે છે અથવા અવગણી શકે છે, જો વાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી અથવા તારણ એટલું વિફળ છે કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ કદાચ આવા નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે, જેના પર કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ આવી ગયું છે.”

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૧. હવે, કેસની હકીકતો તરફ ધ્યાન દોરતા અને વર્તમાન રિટ અરજીમાં જર્મેનો બહાર પાડતા, કે શું ટ્રાયલ કોર્ટે વિવાદિત અરજીને મંજૂરી આપતી વખતે કાયદાની કોઈ ગંભીર ભૂલ અથવા અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી છે કે જેથી અરજદારોને દાવામાં સહ-વાદી તરીકે જોડાવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે?

૧૨. સંબંધિત પક્ષો માટે વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોની પ્રશંસા કરવા માટે, હું સી. પી. સી. ના આદેશ ૧ નિયમ ૧૦ (૨) નો સંદર્ભ લેવા માંગુ છું, જે નીચે મુજબ છે:—

“ઓર્ડર ૧—દાવાના પક્ષકારો

નિયમ ૧૦ (૨)—કોર્ટ પક્ષકારોને કાઢી શકે છે અથવા જોડી શકે છે.—

અદાલત કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, કોઈ પણ પક્ષની અરજી પર અથવા તેના વિના, અને અદાલતને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર, આદેશ આપી શકે છે કે કોઈપણ પક્ષનું નામ, પછી ભલે તે વાદી અથવા સામાવાળા તરીકે અયોગ્ય રીતે જોડાયું હોય, તેને રદ કરવામાં આવે, અને કોઈ પણ વ્યક્તિનું નામ કે જેને વાદી અથવા સામાવાળા તરીકે જોડવું જોઈતું હતું, અથવા જેની અદાલત સમક્ષ હાજરી જરૂરી હોઈ શકે છે જેથી અદાલત દાવામાં સામેલ તમામ પ્રશ્નો પર અસરકારક અને સંપૂર્ણ રીતે ચુકાદો આપી શકે અને સમાધાન કરી શકે.”

૧૩. અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિમલ પટેલ દ્વારા કરવામાં આવેલી મુખ્ય રજૂઆત મર્યાદાના મુદ્દાના સંબંધમાં હશે અને અરજદારોને સહ-વાદી તરીકે જોડવાના સંબંધમાં તેમના માટે પ્રશ્નમાં વેચાણ કાર્યોને પડકારવા માટે સમય અવરોધિત કરવામાં આવશે.વિદ્વાન શ્રી પટેલ દ્વારા આ રીતે પ્રચાર કરવામાં આવેલી દલીલ આકર્ષક લાગી શકે છે પરંતુ તેને નકારી કાઢવાની જરૂર છે કારણ કે તે કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ છે.

૧૪. સી. પી. સી. ના ઓડર ૧ નિયમ ૧૦ (૨) નું સાદું વાંચન સૂચવે છે કે કોર્ટ કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે કોઈ પણ પક્ષની અરજી પર અથવા તેના વિના, કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે જોડાઈ શકે છે જે જરૂરી પક્ષ છે.તેથી, આવા દાવામાં પક્ષમાં જોડાવા માટે આવી અરજીનો ચુકાદો આપતી વખતે શું ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે કે પક્ષમાં જોડાવાનો પ્રસ્તાવ જરૂરી છે કે યોગ્ય પક્ષ છે કે નહીં.પક્ષની અરજીમાં જોડાવાનો નિર્ણય કરતી વખતે મર્યાદા અને અન્ય પરિબળોનો પ્રશ્ન ઊભો નહીં થાય, અન્યથા કહેવાતી જોગવાઈ બિનજરૂરી બની જાય છે.

૧૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલે ઉપરોક્ત પાસા પર ન તો રજૂઆત કરી છે અને ન તો સંબોધન કર્યું છે, તેથી, અરજદારો ન તો જરૂરી છે અને ન તો યોગ્ય પક્ષકાર છે તેવી દલીલ કરશે નહીં.જો કે, કોર્ટે સી. પી. સી. ના આદેશ ૧ નિયમ ૧૦ (૨)

હેઠળ પક્ષમાં જોડાવાની અરજી પર વિચાર કરવો જરૂરી છે અને જો તે જાણવા મળે કે અરજદારો જરૂરી છે અથવા યોગ્ય પક્ષો છે, તો તેણે આવી અરજીને મંજૂરી આપવી જરૂરી છે. એકવાર આવા પ્રસ્તાવિત પક્ષ તે પછી દાવામાં જોડાયા પછી, જો સહ-વાદી તરીકે જોડાય તો રાહત મેળવવાના તેના હકનો પ્રશ્ન ઊભો થશે અથવા જો સહ-સામાવાળા તરીકે જોડાય તો તેની સામે કોઈ રાહત આપવામાં આવશે.

૧૬. મુંબઈ ઈન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ રીજેન્સી કન્વેન્શન સેન્ટર એન્ડ હોટેલ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય (૨૦૧૦) ૭ એસ. સી. સી. ૪૧૭ માં નોંધાયેલા કેસમાં, ખાસ કરીને પેરા-૧૩, ૧૪ અને અન્યમાં નોંધાયેલા ભારતના માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપવો નફાકારક રહેશે. ૧૫.

“૧૩. પક્ષકારોને દોષિત ઠેરવવાના સંદર્ભમાં સામાન્ય નિયમ એ છે કે દાવામાં વાદી, ડોમીનસ લિટિસ હોવાથી, તે વ્યક્તિઓને પસંદ કરી શકે છે જેમની સામે તે દાવો કરવા માંગે છે અને જેની સામે તે કોઈ રાહત માંગતો નથી તે વ્યક્તિ પર દાવો કરવા માટે દબાણ કરી શકાતો નથી. પરિણામે, જે વ્યક્તિ પક્ષકાર નથી તેને વાદીની ઈચ્છા વિરુદ્ધ દોષિત ઠેરવવાનો કોઈ અધિકાર નથી. પરંતુ આ સામાન્ય નિયમ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ (ટૂંકમાં 'કોડ') ના આદેશ ૧ નિયમ ૧૦ (૨) ની

જોગવાઈઓને આધિન છે, જે યોગ્ય અથવા જરૂરી પક્ષોને સામેલ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. ઉપરોક્ત પેટા-નિયમ નીચે કાઢવામાં આવ્યો છે:

૧૦ (૨) કોર્ટ પક્ષોને બરતરફ કરી શકે છે અથવા જોડી શકે છે. – અદાલત કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, કોઈ પણ પક્ષની અરજી પર અથવા તેના વિના, અને અદાલતને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર, આદેશ આપી શકે છે કે કોઈ પણ પક્ષનું નામ અયોગ્ય રીતે જોડાયું હોય, પછી ભલે તે વાદી અથવા સામાવાળા તરીકે હોય, તેને રદ કરવામાં આવે, અને કોઈ પણ વ્યક્તિનું નામ કે જેને જોડવું જોઈતું હતું, પછી ભલે તે વાદી અથવા સામાવાળા તરીકે હોય, અથવા જેની અદાલત સમક્ષ હાજરી જરૂરી હોઈ શકે જેથી અદાલત દાવામાં સામેલ તમામ પ્રશ્નો પર અસરકારક અને સંપૂર્ણ રીતે ચુકાદો આપી શકે અને સમાધાન કરી શકે.

૧૪. ઉપરોક્ત જોગવાઈ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે અદાલત કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે (ચોક્કસ કામગીરી માટેના દાવાઓ સહિત), કોઈપણ અરજી પર અથવા તેના વિના પણ, અને તેને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર, નિર્દેશ આપી શકે છે કે નીચેની કોઈપણ વ્યક્તિને પક્ષકાર તરીકે જોડી શકાય: ((ક) એવી કોઈ પણ વ્યક્તિ કે જેને વાદી અથવા સામાવાળા

તરીકે જોડવી જોઈતી હતી, પરંતુ તેમાં કોઈ ઉમેરો કરવામાં આવ્યો ન હતો; અથવા (ખ) એવી કોઈ પણ વ્યક્તિ કે જેની અદાલત સમક્ષ હાજરી જરૂરી હોઈ શકે, જેથી અદાલત દાવામાં સામેલ પ્રશ્નનો અસરકારક અને સંપૂર્ણ ચુકાદો આપી શકે અને સમાધાન કરી શકે.ટૂંકમાં, અદાલતને પક્ષકાર તરીકે ઉમેરવાની વિવેકબુદ્ધિ આપવામાં આવે છે, કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે જરૂરી પક્ષકાર અથવા યોગ્ય પક્ષકાર હોવાનું જણાય છે.

૧૫. 'જરૂરી પક્ષ' એ એવી વ્યક્તિ છે કે જેને પક્ષકાર તરીકે જોડવી જોઈતી હતી અને જેની ગેરહાજરીમાં કોર્ટ દ્વારા કોઈ અસરકારક હુકમનામું પસાર કરી શકાતું ન હતું.જો 'જરૂરી પક્ષ' ને સામેલ કરવામાં ન આવે, તો દાવો પોતે જ બરતરફ થવા માટે જવાબદાર છે. 'યોગ્ય પક્ષ' એ એક પક્ષ છે, જે જરૂરી પક્ષકાર ન હોવા છતાં, એવી વ્યક્તિ છે કે જેની હાજરી અદાલતને દાવાના વિવાદોમાં તમામ બાબતો પર સંપૂર્ણ, અસરકારક અને પર્યાપ્ત રીતે ચુકાદો આપવા માટે સક્ષમ બનાવશે, જો કે તે વ્યક્તિની તરફેણમાં અથવા તેની વિરુદ્ધ હુકમનામું બનાવવાની જરૂર નથી.જો કોઈ વ્યક્તિ યોગ્ય અથવા જરૂરી પક્ષકાર હોવાનું જણાતું નથી, તો અદાલતને વાદીની ઈચ્છા વિરુદ્ધ તેને દોષિત ઠેરવવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.હકીકત એ છે કે વાદી સામે દાવાનો નિર્ણય થયા પછી, કોઈ વ્યક્તિ દાવાની મિલકતમાં અધિકાર/વ્યાજ મેળવવાની સંભાવના ધરાવે છે, તે આવી

વ્યક્તિને ચોક્કસ કામગીરી માટે દાવામાં જરૂરી પક્ષકાર અથવા યોગ્ય પક્ષકાર બનાવશે નહીં.”

૧૭. આમ, વિવાદિત અરજીનો ચુકાદો આપતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળા નંબર ૬ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી મર્યાદાના મુદ્દાની તપાસ કરવાની જરૂર નહોતી, જો તે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો, અગાઉ અવલોકન કર્યા પછી, સી. પી. સી. ના આદેશ I નિયમ ૧૦ (૨) હેઠળની જોગવાઈઓ અયોગ્ય બની જાય છે. તેમ છતાં, મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૨૧ની લાગુ થવાની તપાસ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવાનો ચુકાદો આપતી વખતે અને દાવામાં કરવામાં આવેલી વિનંતીઓ પણ નક્કી કરતી વખતે કરવાની જરૂર પડશે.

૧૮. જ્યાં સુધી અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયો આ તબક્કે લાગુ પડતા નથી, ત્યાં સુધી કોર્ટે માત્ર એક જ હકીકત ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે કે શું અરજદારો જરૂરી છે અને અથવા યોગ્ય પક્ષો છે કે નહીં.

૧૯. મર્યાદાનો પ્રશ્ન, દાવામાં રાહતનો દાવો કરવાનો અરજદારોનો અધિકાર અને દાવાની મિલકતમાં કોઈ પણ હિસ્સાનો દાવો કરવાનો તેમનો હક વગેરે મુદ્દાઓ ઉઠાવવાના છે અને દાવાની સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્ણય

લેવાનો છે.તેથી, આ તબક્કે, આ અદાલત પણ અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ દ્વારા કરવામાં આવેલી આવી રજૂઆતોમાં જવા અથવા તપાસ કરવા અને સ્વીકારવા માંગશે નહીં, પરંતુ માત્ર અવલોકન કરશે કે સામાવાળા નંબર ૬ માટે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આ તમામ મુદ્દાઓ ઉઠાવવા માટે તે ખુલ્લું છે.

૨૦. સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલો દ્વારા પ્રચાર કરવામાં આવેલી દલીલોની પ્રશંસા કર્યા પછી, કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખી, વાદી વિવાદાસ્પદ અરજી પર વાંધો ઉઠાવતા નથી અને **મુંબઈ ઇન્ટરનેશનલ (ઉપરોક્ત)** ના ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, જો કેસ પર લાગુ કરવામાં આવે તો, અરજદારોનો પુરોગામી મૂળ વાદીનો ભાઈ હોય છે, જે દાવાની મિલકતના સંબંધમાં પ્રશ્ન વેચાણ-કાર્યો કરે છે, જે કથિત રીતે સામાવાળા નંબર ૨ થી ૫ દ્વારા સામાવાળા નંબર ૧ ની તરફેણમાં અનધિકૃત રીતે વેચવામાં આવી હોવાનો આરોપ છે અને દાવામાં તેમના અધિકાર, હક અને હિતનો દાવો કરે છે. મિલકત તેમના પૂર્વજોની છે, મારો મત છે કે અરજદારો દાવાની કાર્યવાહીમાં જરૂરી અને યોગ્ય પક્ષકાર છે.

૨૧. અન્યથા પણ, કાયદાની સ્થાયી કાનૂની સ્થિતિ અનુસાર અને **સમીર સુરેશ ગુપ્તા (ઉપરોક્ત) અને ગાર્મેન્ટ કાફ્ટ (ઉપરોક્ત)** ના કેસના ગુણોત્તર અનુસાર આદેશ પસાર કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ તરફથી માત્ર કાયદાની કેટલીક ભૂલ, ઉપર

જાણાવ્યા મુજબ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલત દ્વારા દખલ કરવાનો કોઈ આધાર નથી.વધુમાં, દાવાની સુનાવણી મધ્યમાં છે, એકવાર વાદીમાં સુધારો થઈ જાય અને અરજદારોએ તેમની દલીલો દાખલ કરી દે, પછી સામાવાળા નંબર ૬ ને તેના લેખિત નિવેદનમાં સુધારો કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે.પક્ષો તમામ તથ્યાત્મક અને કાનૂની દલીલો કરી શકે છે, ત્યારબાદ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જરૂરી મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવી શકે છે અને પક્ષો તેમની દલીલોના સમર્થનમાં તેમના પુરાવા રજૂ કરવા માટે સ્વતંત્ર છે અને દાવાની સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી, આ તમામ મુદ્દાઓની તપાસ કરી શકાય છે અને કાયદા અનુસાર ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ચુકાદો આપી શકાય છે.આમ, આ તબક્કે, જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદારોને સહ-વાદી તરીકે જોડાવાની મંજૂરી આપી છે ત્યારે સામાવાળા નંબર ૬ ને કોઈ ગંભીર પૂર્વગ્રહ થયો નથી.આમ, આક્ષેપ કરાયેલ આદેશ કોઈપણ પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતા અથવા ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો નથી.મને રિટ અરજીમાં આક્ષેપ કરાયેલા આદેશમાં કોઈ નબળાઈ દેખાતી નથી.

નિષ્કર્ષ

૨૨. ઉપરોક્ત ચર્ચા, નિરીક્ષણ અને કારણોના પરિણામે, મારો મત છે કે વર્તમાન રિટ અરજીમાં આક્ષેપ કરાયેલ આદેશ કાયદાની કોઈ ગંભીર ભૂલ અથવા

અધિકારક્ષેત્રની ભૂલથી પીડાતો નથી, જેમાં ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલતની દખલગીરીની જરૂર નથી.આમ, વર્તમાન રિટ અરજી અયોગ્ય હોવાનું જણાય છે અને તેને બરતરફ કરવાની જરૂર છે અને આથી તેને બરતરફ કરવામાં આવે છે.

૨૩. અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત તાત્કાલિક ખાલી કરવામાં આવે છે.નિયમ નાબૂદ કરવામાં આવે છે.ખર્ચ માટે કોઈ ઓર્ડર નથી.

સહી/ –

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*